

Några anteckningar i anslutning till Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådets seminarium hösten 1985

Av departementsrådet Johan Salsbäck

1 Inledning

Vid ett seminarium i Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådets regi i oktober förra hösten var ämnet den skattemässiga behandlingen av vinster och förluster på fordringar och skulder. I nationalrapporter från Danmark, Finland, Norge och Sverige lämnades redogörelser över förhållandena inom området från såväl skatterättsliga som ekonomiska utgångspunkter. I seminariet ingick också sammanfattande generalrapporter med skatterättsliga resp ekonomisk inriktning. De nämnda rapporterna har nu utgivits i bokform.¹

För den som önskar en utförlig beskrivning av skuldebrevsbeskattningen i våra nordiska grannländer — och för den skull även den svenska — finns därför ett sådant material nu tillgängligt. Ett behov av en mera översiktlig redogörelse kan emellertid också anses föreligga. Med seminariematerialet som grund skall jag därför kortfattat beröra behandlingen av vinster och förluster på fordringar i våra grannländer och också lämna några egna reflektioner på beskattningen av räntebärande värdepapper.²

Vid seminariet som avhölls i Helsingör var också intresset riktat mot den omfattande inkomstskattereform som nu genomförs i Danmark. I ett föredrag redogjorde skatteminister Isi Foighel för huvudpunkterna i reformen. Skatteministerns föredrag återges i den nyss nämnda skriften från forskningsrådet.

Vid seminariet var väl sörjt för en allsidig belysning av reformens olika delar genom att socialdemokraternas talesman i skattefrågor, förre skatteministern Mogens Lyketoft, också lämnade synpunkter på den nya ordningen. Den danska reformen innehåller många inslag som kan vara av intresse även på vår sida av Öresund, varför jag också skall beröra dess huvuddrag.

2 Vinster och förluster på fordringar

2.1 Allmänt

I de nordiska länderna skiljer sig de allmänna förhållandena på kreditmarknaderna åt i väsentliga hänseenden. Utan att närmare gå in på dessa skillnader kan det vara av värde att göra några konstateranden.

Den danska kreditmarknaden har sedan länge kännetecknats av en mycket livaktig andrahandsmarknad med ett stort antal fysiska personer som aktörer, frånvaro av författningsmässiga eller andra faktiska regleringar samt utgivning till underkurs av långfristiga fast förräntade värdepapper. I övriga nordiska länder har förutsättningarna i dessa hänseenden varit helt annorlunda.

En andrahandsmarknad i ordets egentliga mening har över huvud taget inte existerat i Finland, Norge och Sverige. En ändring har numera inträtt för Sveriges del i och med framväxten av en penningmarknad. Någon motsvarighet till den danska obligationsmarknaden finns dock ännu inte. Regleringar av olika slag har styrt obligationsutgivningen och räntesättningen i de tre länderna. Utgivning av obligationer har hittills i de tre länderna måst ske till pari.

Underkursobligationer har således inte förekommit. Det allmänna intrycket under seminariet var dock att en utveckling i riktning mot danska förhållanden tycks vara i vardande i första hand i Sverige men också i Norge och Finland.

2.2 Beskattningsreglerna

Danmark

I Danmark genomförs just en genomgripande förändring av skuldebrevsbeskattningen. Fram till hösten 1985 gällde som huvudregel att vinster på skuldebrev vid överlåtelse eller inlösen var skattefria med undantag i huvudsak för de skattskyldiga för vilka skuldebrev utgjorde omsättningstillgång i rörelse. Ett formellt räntebegrepp tillämpades vilket bl a innebar att förutsebar värdestegring på underkursskuldebrev behandlades som skattefri kursvinst. Även indextillägg var undantaget från beskattning. Å andra sidan medgavs inte avdrag för kursförluster.

Detta förhållande i kombination med obegränsad avdragsrätt för gäldräntor ledde till ett närmast osannolikt skattearbitrage. Ett illustrativt exempel utgör den sk kontantlåneordningen för fastighetsfinansiering vilken i korthet innebar följande. Ett fastighetsköp finansierades med ett kontantlån hos ett realkreditinstitut. Avdragsgill ränta betalades löpande av låntagaren. Kreditinstitutet finansierade sig i sin tur genom utgivning av underkursobligationer vilken ledde till att den ursprungliga långgivaren fick en stor del av sin ränta som skattefri vinst vid överlåtelse eller inlösen.

Förhållandena blev till slut ohållbara och en radikal omläggning har nu genomförts. Utgångspunkten för de nya reglerna är att obligationer ska utges

till parti eller till en kurs som ligger obetydligt under pari. Detta uppnås genom att vinster på obligationer är skattefria om den löpande räntan på en obligation vid utgivningstidpunkten överensstämmer med eller obetydligt avviker från rådande marknadsränta. Understiger räntan på skuldebrevet den i administrativ ordning fastställda "mindestrenten" kommer vinster vid överlåtelser eller inlösen att beskattas. Förluster är däremot inte avdragsgilla. Mindestrenten justeras fortlöpande m h t förändringar i det allmänna ränteläget.

Det nya danska systemet lämnar utrymme för skattefria vinster när värdeförändringar följer av ändringar i marknadsräntan efter utgivningen av ett skuldebrev. Däremot förhindras en systematisk utgivning av underkurskuldebrev som syftar till att ge långivaren skattefria avkastning.

Norge

I Norge är, liksom tidigare i Danmark, vinster på skuldebrev skattefria medan löpande avkastning beskattas. Räntebegreppet som detta urformats i praxis tycks dock inte lika formellt som i dansk rätt. En förutsebar värdestegring på ett skuldebrev, utgivet under pari, skall behandlas som ränta. Däremot utgör en vinst vid inlösen av ett skuldebrev som utgivits till pari men förvärvats i andra hand till ett pris som understiger inlösensbeloppet en skattefri kapitalvinst.

Det nyss sagda gäller för skuldebrev som inte är tillgång i rörelse. Ingår ett skuldebrev i rörelse beskattas en vinst oberoende av om skuldebrevet har karaktär av anläggnings- eller omsättningstillgång.

Indextillägg likställs generellt med ränta och är följaktligen en skattepliktig intäkt hos långivaren och avdragsgill hos låntagaren.

Finland

I Finland gäller i allmänt att vinster på värdepapper som inte är tillgångar i rörelse är skattefria om innehavstiden vid avyttring eller inlösen uppgår till fem år eller mera. Understiger innehavstiden fem år är en vinst i sin helhet skattepliktig. Utgör ett skuldebrev omsättningstillgång i rörelse beskattas eventuell vinst. Om ett skuldebrev hänförs till anläggningstillgångar syns det i viss mån oklart om vinstbeskattning skall ske.

I Finland gäller emellertid i allmänhet en helt annan ordning för kapitalbeskattningen än i de övriga nordiska länderna. Ränta på bankinlåning och statsobligationer är skattefria. Långtgående begränsningar gäller för avdragsrätten för gäldräntor. Vinster på obligationer skall visserligen som nyss nämnts beskattas vid kortare innehav men av flera skäl har de beskattningsfrågor som aktualiserats i bl a Danmark knappt alls ställts på sin spets i Finland. Detta kan ha sin grund i dels de relativt obetydliga värdeförändringar som förekommit, dels den bristande skattekontrollen på området.

På senaste tiden har dock utgivits masskuldebrev som löper utan ränta vil-

ket medför att skuldebrev måste utges till underkurs. Hur en kursvinst på ett sådant skuldebrev skall behandlas i fall då innehavstiden överstiger fem år är oklart. Frågan är föremål för prövning i ett förhandsbeskedärende.

Indextillägg behandlas i princip som en löpande ränteintäkt och utgör skattepliktig intäkt. Avdragsrätt föreligger i princip för låntagaren.

Avslutande sunpunkter

Den kortfattade beskrivning som jag här lämnat baseras på rapporterna till seminariet. I rapporterna ges utförliga redogörelser som kompletterats med litteraturhänvisningar vilket ger möjlighet till ingående studier även i detaljfrågor.

Det omfattande seminariematerialet ger upphov till en hel del reflektioner, (vissa framförda redan vid den diskussion som förekom i Helsingör) nämligen bl a följande.

- Den allmänna utvecklingen på kapitalmarknaderna gör en utveckling i riktning mot ”danska” marknadsförhållanden sannolik i det övriga Norden och kanske framförallt i Sverige.
- En sådan utveckling gör det nödvändigt dels att klarlägga innebörden i begreppen ränta och kapitalvinst, dels att i ett tidigt skede tillse att arbitragemöjligheter inte öppnas i den omfattning som varit fallet i Danmark.
- Den avgörande frågan som kräver ett ställningstagande är hur förutsebar värdeförändring bör behandlas. Skall bedömningen ske utifrån ett formellt synsätt (kapitalvinst) eller på ekonomiska grunder (ränta).
- Är det även om en rationell gränsdragning åstadkoms mellan ränta och kapitalvinst möjligt att undvika skattarbitrage när aktörerna på marknaden har helt skilda skattemässiga förutsättningar varierande från skattefrihet till 75—80 procentigt skatteuttag?

Dessa funderingar får avsluta redogörelsen för en givande sammankomst i Helsingör.

Avslutningsvis vill jag endast tillägga att ett antal frågor även hos oss väntar på sin lösning, bl a den om hur man behandlar förutsebar värdestegring på ett skuldebrev som förvärvas på marknaden för ett pris som understiger inlösenpriset. Underlag för ytterligare debatt i ämnet kommer att föreligga när kapitalvinstkommittén inom kort presenterar sitt förslag om den framtida skuldebrevsbeskattningen. Det blir då tillfälle att fortsätta den diskussion som fördes om skuldebrevsbeskattningen i kommitténs tidigare betänkande (Ds Fi 1984:24) Reavinst på optionslån (s 80 ff).

3 Den danska skattereformen

I juni ingicks ett avtal om en inkomstskattereform mellan den borgerliga regeringen och oppositionspartierna, socialdemokraterna och radikale venstre.

Avtalet har numera i stora delar fullföljts med lagstiftningsåtgärder. Det nya systemet kommer att börja tillämpas fr o m år 1987. Reformen är försedd med vidlyftiga övergångsanordningar.

De uttalade syftena med reformen är enligt avtalet följande.

- att motverka skattetänkande
- att främja det privata sparandet
- att sänka marginals-katten
- att förbättra barnfamiljernas villkor
- att åstadkomma en mera rimlig fördelning på så sätt att man tillgodoser personer med ringa skatteförmåga

Reformens innehåll

I reformen ingår en rad åtgärder. Från principiella utgångspunkter syns uppdelningen av inkomsterna i en proportionellt beskattad del — *kapitalinkomst* — och en progressivt beskattad del — *personlig inkomst* — vara av största intresse. Uppdelningen följer i stort sett vår fördelning av inkomster i A- och B-inkomst. Som kapitalinkomst behandlas

- a) ränta, utdelning
- b) inkomst av ägd bostad
- c) reavinster
- d) avkastning på eget kapital i enskild bedriven näringsverksamhet

Enligt avtalet skall skatteuttaget på kapitalinkomster vara 50 %. I höga inkomstlagen kommer skatteuttaget dock att vara högre; 56 %. Ett kapitalunderskott får avräknas med 50 % av underskottet mot skatt på personlig inkomst.

Skatteskalan

N u v a r a n d e s k a l a

Skattepliktig inkomst (Dkr)	Skatteuttag % ¹
0—115 600	48
115 600—189 900	62,4
189 900—	73,2

(Inkomstgränserna uppräknade till 1987 års nivå)

F ö r e s l a g e n s k a l a f ö r p e r s o n l i g i n k o m s t

0—130 000	50
200 000—	62

Härtill kommer en extra skatt på 6 % som tas ut på personlig inkomst

och positiv kapitalinkomst till den del som den sammanlagda inkomsten överstiger 130 000. Är det fråga om makar tas extraskatten ut först när den sammanlagda inkomsten för makarna tillsammans överstiger 260 000. Vidare får alla skatteskyldiga ett avdrag på 3 % av personlig inkomst, dock högst 3 000 kr.

I realiteten får därför skatteskalen följande utformning

Skattepliktig inkomst (Dkr)	Skatteuttag
0—106 600	48,5 %
106 600—130 000	50 %
130 000—200 000	56 %
200 000—	68 %

Det bör tilläggas att alla skattskyldiga har ett allmänt personavdrag som kommer att uppgå till 23 800 Dkr. Motsvarande avdrag skulle enligt nu tillämpade regler bli 22 200 Dkr. Avdragets skattemässiga värde är lika för alla — 50 % av avdragsbeloppet. Pensionärer har högre avdrag och personer under 18 år lägre.

Avdragssanering

Värdet av allmänna avdrag begränsas till 50 % av avdragsbeloppet.

Avdrag för pensionsförsäkringspremier och liknande pensioneringskostnader skulle ursprungligen enligt avtalet begränsas till 50 000 kr/år. I beloppet skulle inräknas pensioneringskostnader som betalas av arbetsgivaren. Denna begränsning har emellertid under de fortsatta diskussionerna slopats. Något avdragstak för pensioneringskostnader införs således inte. Avdraget blir fortfarande ett avdrag vid inkomstberäkningen, av vilket följer att skatteminskningen kan överstiga 50 % av avdragsbelopp.

Även vissa andra avdrag begränsas, t ex avdraget för utgifter för representation och för vissa kostnader i tjänst.

Bolagsbeskattningen

Skattesatsen höjs från 40 till 50 %.

Reavinstbeskattningen

Möjligheterna till avdrag för kursförluster på räntebärande papper begränsas starkt. Däremot påverkas inte vinstbeskattningen på aktier. Även framdeles kommer således vinster på aktier att vara skattefria efter tre års innehav. Den eviga beskattningen för huvudaktieägare i såväl marknads- som familjebolag behålls också i sin nuvarande form.

Allmännyttiga stiftelser

Stiftelserna görs skyldiga enligt bolagsskattereglerna. Avdrag medges för

belopp som används för allmännyttig verksamhet samt för viss konsolidering. Skatteintäkterna genom ändringen antas bli blygsamma.

Dubbelbeskattningen av utdelad bolagsvinst

Dubbelbeskattningen skall avskaffas med verkan från år 1990. Ett särskilt utredningsarbete förutskickas i avtalet. Det antyds att lättnaderna skall ligga på bolagsnivå.

Statsfinansiella effekter

Sammantaget beräknas reformen medföra merintäkter för det allmänna på 2,1 miljarder Dkr. Dessa uppkommer främst genom höjning av bolagsskattesatsen samt som en följd av avdragssaneringen.

Några synpunkter på reformen

Det förhållande som drev fram reformen torde i första hand ha varit behovet av en begränsning av ränteavdragens skattemässiga värde. Enligt uppgift uppgick de utgiftsräntor som drogs av till ca 75 miljarder Dkr medan redovisade ränteintäkter endast var i storleksordningen 22 miljarder Dkr. Skillnadsbeloppet torde förklaras av att intäkterna huvudsakligen hamnat hos skattebefriade institutioner eller transformerats till skattefria kursvinster i fall då långivaren varit skatteskyldig för intäktsräntor.

Lösningen på dessa problem har åstadkommit genom särskiljandet av kapitalinkomster från övrig inkomst och genom att utgivning av räntebärande värdepapper till underkurs gjorts skattemässigt oförmånligt.

Särbehandlingen av kapitalinkomster har många drag gemensamma med den svenska avdragsbegränsningen. Det skattemässiga värdet av kapitalunderskott är lägre än skatteuttaget på andra inkomster än kapitalinkomster i högre inkomslägen. Skillnaderna är emellertid också stora, främst genom att över- och underskott av kapitalinkomster i Danmark (i stort sett) behandlas symmetriskt. Den andra stora skillnaden är att inkomsterna av egen bostad, räntor och utdelning samt reavinsterna ingår i — med svensk terminologi — en förvärvskälla.

Ser man sedan på justeringarna i skatteskalen, är dessa relativt begränsade. Minskningen av skatteuttaget är i inkomstdelar över 130 000 Dkr i allmänhet 5 eller 6 %. I två begränsade skikt 115—130 000 och 189 000—200 000 är minskningen större, 12 %. I skiktet under 115 000 Dkr är skatteuttaget i stort sett oförändrat. En effekt av uppdelningen i kapitalinkomst och personlig inkomst blir att antalet skattskyldiga i det högsta skiktet mer än fördubblas; enligt uppgift från 150 000 till omkring 400 000 skattskyldiga. Anledningen till detta är givetvis att kapitalunderskott efter reformen inte reducerar den skattepliktiga arbetsinkomsten.

Vad sedan beträffar upprensningen bland vissa avdrag ligger den åtgärden i linje med en internationell trend inom beskattningen, nämligen en breddning av skattebasen genom begränsning av avdragsmöjligheterna i olika hänseenden. Ett betydelsefullt undantag är avdraget för pensioneringskostnader som inte förses med någon övre gräns. Pensionsavdraget förblir ett avdrag från inkomsten, vilket medför att avdraget kan ge en större skatteminskning än 50 % av avdragsbeloppet. Detta kan ses som ett ställningstagande till hur man mera allmänt ser på pensioneringsutgifter, nämligen som ett sätt att periodisera arbetsinkomst och inte som likställt med annat sparande.

Om man försöker göra en bedömning av reformen från skatteförenklings-synpunkt synes åtgärderna snarast ägnad att komplicera taxeringsförfarandet. Det föreslagna ordningen för beskattning av enskild näringsverksamhet som förutsätter en uppdelning av inkomsten i kapitalavkastning och personlig inkomst syns t ex ytterst komplicerad att hantera i praktiken.

Avslutningsvis kan man också fråga sig om den danska reformen medför en mera likformig behandling av olika slag av kapitalinkomster. I den skattepolitiska debatten har som bekant hävdats att en avgörande nackdel i det nuvarande inkomstskattesystemet är den olikartade beskattningen av skilda slag av kapitalinkomster.³ Vad som åstadkoms genom den danska reformen är när det gäller kapitalinkomstbeskattningen i första hand en likformig beskattning av olika skattskyldiga. Kapitalinkomster träffas i stort sett av en likvärdig beskattning oberoende av den skattskyldiges inkomster i övrigt. Kapitalunderskott medför samma skatteminskning för alla. Däremot kvarstår olikformigheten med avseende på skatteuttaget på skilda slag av kapitalavkastning. Löpande inkomster i form av ränta och utdelning beskattas fullt ut. Reavinster på aktier och egen bostad är i stort sett skattefria. Avkastningen på pensions-sparande beskattas enligt ett helt separat system, realränteskatten. Det tycks således som den danska reformen inte tillgodoser önskemålen om likformig beskattning av olika former av kapitalavkastning. Man kan kanske t o m säga att ett sådant syfte överhuvud taget inte funnits med i motiven för reformen.

¹ Den skatterättsliga behandlingen av kursvinster och kursförluster på fordringar och skulder. Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådets skriftserie (NSFS 16).

² De svenska förhållandena behandlas inte i artikeln. I den delen hänvisas till den innehållsrika svenska nationalrapporten skriven av Per Thorell Frågorna behandlas också i Kapitalvinstkommittens betänkande (Ds Fi 1984:24) Reavinst på optionslån.

¹ Inklusivt kommunalskatt

³ Se t ex Nya spelregler för tillväxt. SNS konjunkturråds rapport 1986.

Använder Du HOGIA redovisningssystem?

Vi kan nu erbjuda Dig en sensationell programnyhet. Nu kan Du hämta alla saldon från Hogia redovisningssystem och bara på ett par ögonblick överföra dem till vårt system DPR, och öppna ditt HOGIA system för följande funktioner:

- Automatiskt periodbokslut färdigställs
- Deklarationer för såväl aktiebolag som firma/HB och privat
- Skatteberäkning och kontantberäkning direkt ur deklarationen
- Kontoutdrag överförs i ett separat kontrollprogram, där du kan analysera alla poster och lägga in eventuellt saknade belopp med kommentar för åtgärd
- Automatiskt årsbokslut med alla handlingar till P.R.V.
- Automatiskt överföra balans – och resultaträkning till en grafisk redovisning, där du kan se utvecklingen på olika konton månad för månad eller under ett längre tidsperspektiv i tex ett diagram
- Automatiskt överföra balans – och resultaträkningen till vår modul: "Se om ditt företag", med finansieringsanalys, medelsanalys, nyckeltal m.m.

PLANDATA AB REVISION

Årstaängsvägen 1A 117 43 Stockholm Tel: 08-709 30 00